

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено процеси формування інноваційної стратегії підприємства. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки інноваційного потенціалу в процесі формування інноваційної стратегії підприємства.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інноваційна стратегія, інноваційно-фінансова стійкість, процеси формування стратегії, підприємство.

S. G. PARASKA

Khmelnitsky National University

THE ESTIMATION OF INNOVATIVE POTENTIAL IN THE PROCESS OF INNOVATION STRATEGY FORMATION

The scientific and methodical approach to the evaluation of innovative potential is provided in the article, which based on the methods of financial stability estimation. The characteristics of innovative potential types are proposed and the strategy of enterprise innovative development is recommended. Researched the processes of strategy formation and highlighted the major structural elements of the enterprise innovation strategy. Main structural elements of innovation strategy of the company were determined on the base of systematization of the existing literature. Characteristic of types of innovation potential was presented and strategy of innovative development of enterprises was recommended in the article. The development of scientific and methodical approach to innovation potential assessing in the process of building an innovative strategy. For detailed reflection of the different types of sources in the theory of financial analysis is applied scorecard.

Keywords: innovative potential, innovation strategy, innovation and financial stability, the processes of strategy formation, enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні підприємства згідно зі своєю місією та з врахуванням динамічності і мінливості зовнішнього середовища «виробляють» цілі отримання стійких прибутків, конкурентних переваг та виживання у довгостроковій перспективі. Засобами досягнення окреслених цілей (стратегіями) є інтенсивний розвиток всіх елементів виробничо-господарської системи підприємства, це забезпечує поступове наростання потенціалу і його збереження та інноваційний розвиток цих елементів, що дає можливість різко підвищити рівень, подолати технологічний розрив, набути нової якості потенціалу суб'єкта господарювання.

Інноваційний потенціал підприємства є мірою його готовності виконати завдання, які забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто міра готовності до реалізації проекту або програми інноваційних стратегічних змін. Від стану інноваційного потенціалу підприємства залежить вибір його інноваційної стратегії. Саме тому оцінка інноваційного потенціалу підприємства є однією із головних складових процесу розробки стратегії інноваційного управління.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемам інноваційного розвитку економіки присвятили свої наукові праці такі відомі вчені, як Ансофф І., Кондратьєв М., Кузнець С., Санто Б., Солоу Р., Шумпетер Й. та ін. В Україні питаннями інноваційного розвитку підприємств присвячені роботи вчених: Гальчинського А., Геєця В., Ільяшенка С., Йохни М., Орлова О., Краснокутської М., Стадник В., Федулової Л., Хрущ Н. та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка науково-методичного підходу до оцінки інноваційного потенціалу в процесі формування інноваційної стратегії підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У ході аналізу економічних (потенційних) можливостей підприємства широко застосовується методика оцінки фінансової стійкості, у результаті застосування якої встановлюється здатність економічного суб'єкта забезпечувати виробничий процес [1].

Під фінансовою стійкістю розуміється такий стан фінансових ресурсів підприємства і такий ступінь їх використання, за яких підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне через ефективне їх використання забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, робіт, послуг, а також здійснювати витрати для його розширення й оновлення. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використанням. Цей ступінь незалежності оцінюється за різними критеріями серед яких рівень покриття матеріальних оборотних коштів (запасів) та затрат джерелами фінансування. Для забезпечення виробничого процесу підприємства можуть використовувати такі джерела фінансування:

- 1) власні оборотні кошти;

- 2) власні оборотні кошти та довгострокові запозичені джерела фінансування;
 3) власні оборотні кошти та довгострокові і короткострокові запозичені джерела фінансування.

Використання методики аналізу фінансової стійкості дозволяє виявити відповідність або невідповідність (надлишок або нестачу) джерел фінансування для формування запасів та затрат і дозволяє відповісти на питання: чи під силу підприємству покриття власних виробничих затрат?

Для детального відображення різних видів джерел (власних коштів, довгострокових і короткострокових запозичених джерел фінансування) в теорії фінансового аналізу застосовується система показників:

1. Наявність власних оборотних коштів на кінець розрахункового періоду:

$$ВOK = BK - HEA, \quad (1)$$

де ВOK – власні оборотні кошти; BK – власний капітал; HEA – необоротні активи.

2. Наявність власних та довгострокових запозичених джерел фінансування запасів та затрат (ВДД):

$$ВДД = BK - HEA + ДЗ, \quad (2)$$

або

$$ВДД = ВOK + ДЗ, \quad (3)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання.

3. Загальна величина основних джерел формування запасів та затрат (ЗДЗ):

$$ЗДЗ = ВДД + ПЗ, \quad (4)$$

де ПЗ – поточні джерела фінансування.

На основі цих показників, що характеризують наявність джерел, які формують запаси та затрати для виробничо-господарської діяльності, розраховуються величини, що дозволяють оцінити розмір (достатність) джерел для покриття запасів та затрат:

В результаті можна визначити три показники забезпеченості запасів та затрат джерелами їх фінансування:

1. Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів ($\Delta ВOK$):

$$\Delta ВOK = ВOK - З, \quad (5)$$

де $\Delta ВOK$ – приріст (надлишок) власних оборотних коштів, З – запаси та затрати.

2. Надлишок (+), нестача (-) власних та довгострокових джерел фінансування запасів та затрат ($\Delta ВДД$):

$$\Delta ВДД = ВДД - З, \quad (6)$$

3. Надлишок (+), нестача (-) загальної величини джерел покриття запасів та затрат ($\Delta ЗДЗ$):

$$\Delta ЗДЗ = ЗДЗ - З, \quad (7)$$

Наведені показники забезпеченості запасів та затрат відповідними джерелами фінансування трансформуються у трьохвимірну модель (M_x):

$$M_x = (\Delta ВOK; \Delta ВДД; \Delta ЗДЗ), \quad (8)$$

Функція M_x визначається наступним чином:

$$M_x = 1, \text{ якщо } x \geq 0; M_x = 0, \text{ якщо } x < 0. \quad (9)$$

Дана модель характеризує тип фінансової стійкості підприємства. Так, на практиці зустрічається чотири типи фінансової стійкості, табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика типів фінансової стійкості підприємства

Типи фінансової стійкості			
Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий (критичний) фінансовий стан
Трьохвимірна модель			
$M_1 = (1; 1; 1)$ $\Delta ВOK \geq 0$ $\Delta ВДД \geq 0$ $\Delta ЗДЗ \geq 0$	$M_2 = (0; 1; 1)$ $\Delta ВOK < 0$ $\Delta ВДД \geq 0$ $\Delta ЗДЗ \geq 0$	$M_3 = (0; 0; 1)$ $\Delta ВOK < 0$ $\Delta ВДД < 0$ $\Delta ЗДЗ \geq 0$	$M_4 = (0; 0; 0)$ $\Delta ВOK < 0$ $\Delta ВДД < 0$ $\Delta ЗДЗ < 0$

Розглянутий вище науково-методичний підхід може бути розширений шляхом врахування у складі затрат підприємства затрат, які пов'язані із розробкою і впровадженням нових і / або поліпшують технологій. Це дозволить встановити інноваційні можливості підприємства, його здатність щодо ефективного забезпечення існуючих і знову освоєваних технологій. За результатами дослідження можна буде зробити висновок про те, чи зможе підприємство поряд із формуванням ресурсів, що необхідні для забезпечення його поточної виробничо-господарської діяльності, здійснити реалізацію певного виду (типу) стратегії інноваційного розвитку.

Отже, у ході оцінки забезпеченості запасів та затрат підприємства джерелами їх фінансування до складу затрат слід включити інноваційні потреби, що необхідні для впровадження в господарський оборот

нової (або базисної технології) ($\sum C_a$) та / або технології, що поліпшує ($\sum C_r$).

Тоді показники забезпеченості запасів та затрат джерелами їх фінансування будуть мати наступний вигляд:

1. Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів для забезпечення виробничого процесу та для впровадження базових і поліпшуючих технологій ($\Delta \text{ВОК}^\circ$):

$$\Delta \text{ВОК}^\circ = \text{ВОК} - \text{З} - \sum \text{З}_6, \Delta \text{ВОК}^\circ = \text{ВОК} - \text{З} - \sum \text{З}_п, \quad (10)$$

де, та – відповідно затрати, які необхідні для освоєння нових (базисних) чи поліпшуючих технологій (інновацій).

2. Надлишок (+), нестача (-) власних та довгострокових джерел фінансування запасів та впроваджувальних затрат ($\Delta \text{ВДД}^\circ$):

$$\Delta \text{ВДД}^\circ = \text{ВДД} - \text{З} - \sum \text{З}_6, \Delta \text{ВДД}^\circ = \text{ВДД} - \text{З} - \sum \text{З}_п, \quad (11)$$

3. Надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел для покриття запасів та затрат ($\Delta \text{ЗДЗ}^\circ$):

$$\Delta \text{ЗДЗ}^\circ = \text{ЗДЗ} - \text{З} - \sum \text{З}_6, \Delta \text{ЗДЗ}^\circ = \text{ЗДЗ} - \text{З} - \sum \text{З}_п, \quad (12)$$

Наведені вище показники забезпеченості запасів та затрат із врахуванням затрат на реалізацію стратегій інноваційного розвитку джерелами їх фінансування служать основою для класифікації інноваційно-фінансової стійкості підприємства – інноваційного потенціалу підприємства.

Трьохвимірна модель інноваційного потенціалу має вигляд:

$$\Pi_x = (\Delta \text{ВОК}^\circ; \Delta \text{ВДД}^\circ; \Delta \text{ЗДЗ}^\circ), \quad (13)$$

Функція Π_x визначається наступним чином:

$$\Pi_x = 1, \quad \text{якщо } x \geq 0; \quad \Pi_x = 0, \quad \text{якщо } x < 0, \quad (14)$$

Введення у формули розрахунку абсолютного, нормального і нестійкого фінансового стану підприємства затрат на розробку і впровадження базисних і / або поліпшують інновацій дозволить отримати величини, які дають оцінку достатності (потенціалу) джерел не тільки для покриття поточних виробничо-господарських запасів і витрат, а й інноваційних витрат, пов'язаних з реалізацією тих чи інших інноваційних проектів.

З урахуванням визначених значень функції Π_x можна виділити чотири основні типи інноваційного потенціалу підприємства та в загальному зробити висновок чи здатне підприємство впроваджувати нові технології в господарський оборот при одночасному забезпеченні фінансових потреб поточної виробничо-господарської діяльності, табл. 2 [2].

Таблиця 2

Характеристика типів інноваційного потенціалу та рекомендовані стратегії інноваційного розвитку підприємства

Тип інноваційного потенціалу	Трьохвимірна модель	Джерела фінансування запасів та затрат	Коротка характеристика типу інноваційного потенціалу	Рекомендована стратегія інноваційного розвитку
Високі інноваційні можливості	$\Pi_1 = (1;1;1)$	Власні оборотні кошти	Висока забезпеченість власними ресурсами. Реалізацію стратегій інноваційного розвитку підприємство може здійснювати без зовнішніх запозичень	Лідер – освоєння нових технологій
Середні інноваційні можливості	$\Pi_2 = (0;1;1)$	Власні оборотні кошти та довгострокові джерела фінансування	Нормальна фінансова забезпеченість виробництва необхідними ресурсами. Для ефективного залучення нових технологій до господарського обороту необхідне використання деякого обсягу позикових засобів	Послідовник або лідер – освоєння нових або поліпшуючих технологій
Низькі інноваційні можливості	$\Pi_3 = (0;0;1)$	Власні оборотні кошти та довгострокові і поточні джерела фінансування	Задовільна фінансова підтримка поточних виробничих запасів і затрат. Для реалізації стратегій інноваційного розвитку потрібне залучення значних фінансових коштів із зовнішніх джерел	Послідовник – освоєння поліпшуючих технологій
Нульові інноваційні можливості	$\Pi_4 = (0;0;0)$	-----	Дефіцит або відсутність джерел формування затрат	-----

За результатами оцінювання інноваційного потенціалу підприємства можна зробити висновок про рівень фінансової стійкості підприємства до інноваційного розвитку. Встановлення на цій основі типу інноваційного потенціалу дозволяє проконтролювати правильність обраного напрямку інноваційного розвитку підприємства з позицій сучасного і майбутнього його фінансового стану.

Від рівня інноваційного потенціалу підприємства залежить вибір тієї або іншої стратегії інноваційного розвитку. Так, якщо у підприємства є всі необхідні ресурси, то воно може піти по шляху стратегії лідера, розробляючи і впроваджуючи принципово нові, або базисні, інновації. Якщо інноваційні можливості обмежені, то доцільно їх нарощувати і обирати стратегію послідовника, тобто реалізовувати поліпшуючі технології. Такий підхід до трактування інноваційного потенціалу можна вважати класичним [2].

Запропонований науково-методичний підхід може стати змістовним підґрунтям у процесі формування стратегії інноваційного розвитку підприємства та ефективної комерціалізації нових інноваційних технологій.

Формування складу і змісту складових стратегій інноваційного розвитку підприємства визначається видами передбачуваних нововведень: створенням і освоєнням нових продуктів (послуг), технологій, способів організації виробництва, ринків, структури, систем управління [3].

Слід зазначити, що для всіх підприємств не існує єдиної за змістом стратегії та і не може її існувати, оскільки кожен суб'єкт господарювання виступає унікальною відкритою системою зі своїми індивідуальними характеристиками. Наразі існує безліч підходів, що містять рекомендації щодо побудови процесу розробки та реалізації інноваційної стратегії підприємства.

На основі систематизації існуючих літературних джерел слід зазначити, що інноваційна стратегія підприємства містить такі основні структурні елементи:

1. Місія підприємства (призначення підприємства, причина його існування; визначення орієнтирів для вибору мети і завдань на різних організаційних рівнях).

2. Ціль інноваційної діяльності (визначення бажаного кінцевого результату інноваційної діяльності при цьому ціль не має суперечити місії і загальним цілям розвитку підприємства а має враховувати існуючий потенціал підприємства та перспективи його розвитку).

3. Задачі інноваційної діяльності (кроки направлені на досягнення цілей інноваційної діяльності, конкретизація поставлених цілей).

4. Програма інноваційної діяльності (комплекс дій і заходів, який спрямований на досягнення поставленої цілі, узгоджений за термінами, результатами і виконавцям).

5. Ресурси (людські, фінансові, інформаційні, матеріально-технічні та ін.).

6. Витрати на реалізацію цілей (заробітна плата, придбання матеріалів, сировини, комплектуючих, оплата кредиту, оренда приміщень, обладнання тощо).

Інноваційна ціль являє собою бажаний результат діяльності організації (конкретних виконавців та відповідальних керівників) у вигляді певного нововведення (інновації), що реалізується в обмежені терміни і з обмеженими ресурсами, спрямованого на якісний (істотний або радикальний) розвиток організації (одержання додаткового прибутку для підприємства) [4, 5].

Висновки. Розробляючи стратегію і тактику поведінки, вітчизняні підприємства повинні визначальним фактором вважати інноваційний потенціал, який має бути спроможний забезпечити конкурентну перевагу в міжнародному середовищі. Нарощування інноваційного потенціалу підвищує готовність і здатність підприємства до здійснення ефективних нововведень.

Чітко окреслена інноваційна стратегія має включати визначення основних напрямів науково-технічної і виробничої діяльності підприємства у сферах розробки і впровадження нової продукції; вдосконалення і модифікації продукції, що виготовляється, зняття з виробництва застарілої продукції, залучення у виробничу діяльність нових ресурсів та нових технологій, освоєння нових методів організації виробництва і праці тощо. Завдяки цілеспрямованій інноваційній діяльності суб'єкти господарювання мають змогу створювати і освоювати ті інновації, які можуть принести їм суттєву користь, зміцнити їх конкурентні позиції.

Література

1. Хрущ Н.А. Конкурентні стратегії: процеси створення та реалізації : монографія / Н.А. Хрущ, М.В. Желіховська / за наук. ред. Н.А. Хрущ. – К. : Освіта України, 2010. – 316 с.
2. Маслак О.І. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Маслак, Л.А. Квятковська // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=298>.
3. Соколова О. Н. Инновационный менеджмент / О. Н. Соколова. – М. : Кнорус, 2013. – 208 с.
4. Сухарев О. С. Инновации в экономике и промышленности / О. С. Сухарев. – М. : Высшая школа, 2010. – 324 с.
5. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій : монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська Книга», 2004. – 616 с.

References

1. Khrusch N.A., Zhelikhovska M.V. Konkurentni strategii: protsesi stvorennia ta realizatsii: monografiia. Za nauk. red. N.A. Khrusch. Kyiv, Osvita Ukrainy, 2010, 316 p.
2. Maslak O.I., Kviatkovska L.A. Systema pokaznykiv otsinky innovatsiinogo potentsialu promyslovogo pidpriemstva (Last date visited 09-08-2014). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=298>
3. Sokolova O. N. Innovatsionny'j menedzhment. Moscow, Knorus, 2013, 208 p.
4. Suharev O. S. Innovatsii v e'konomike i promyshlennosti. Moscow, Vysshaya shkola, 2010, 324 p.
5. Illiashenko S.M. Menedzhment ta marketyng innovatsii: monografiia / S. M. Illiashenko. Sumy, VTD «Universytetska Knyga», 2004, 616 p.

Надійшла 11.09.2014; рецензент: д. е. н. Хрущ Н. А.